

COVID-19 SALGINI VE ORTA ASYA'YA GÖNDERİLEN PARA HAVALELERİ

COVID-19 salgınının en başından beri uluslararası insan hareketliliği, özellikle de kapalı sınırlar ve seyahat kısıtlamaları nedeniyle işgücü göçü üzerindeki olumsuz etkisinin kaçınılmaz olduğu görülmektedir. Birleşmiş Milletler'in raporuna göre, yalnızca Temmuz 2019 ile Haziran 2020 arasında, uluslararası göç yaklaşık %27 oranında azalarak, toplam göçmen sayısı 280,5 milyona düştüğü tahmin edilmektedir. Bunlardan uluslararası göçmen işçiler yaklaşık 169 milyonu veya küresel işgücünün yaklaşık %5'ini oluşturuyordu ve akabinde istihdam, refah, sosyal para havaleleri ve hatta menşe ülkelerinin ekonomilerinin küresel salgından etkilenmesi bekleniyordu. Zaten Nisan 2020'de, Uluslararası Göç Örgütü'nün raporu, Orta Asya ve Rusya Federasyonu'ndaki göçmen işçiler oldukça karamsar bir senaryo ortaya koymuştu. Zira onları "COVID-19 salgınından en ciddi şekilde etkilenenler arasında" değerlendirerek, tüm dünyada tahmini 7,6 milyon Orta Asyalı göçmenin azalan para havaleleri, Orta Asya ekonomilerini ciddi şekilde etkileyecekti. Örneğin, yalnızca Kırgızistan için Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla'nın (GSYİH) yaklaşık %5'i veya 361 milyon doları kaybına yol açması bekleniliyordu. Dünya Bankası'nın son verileri, 2020'de (540 milyar dolar) 2019 (548 milyar dolar) ile karşılaştırıldığında, düşük ve orta gelirli ülkelere resmi olarak kaydedilen havale akışlarında %1,6'lık nispeten daha küçük bir düşüş olduğunu ortaya koymuştur. Bununla birlikte, Avrupa ve Orta Asya'ya yapılan havaleler, küresel düşüş ortalamasından daha fazla bir düşüş göstererek, %9,7 oranında azalmıştır. Ayrıca, küresel salgın öncesinde bile, Orta Asya'ya yapılan yıllık işçi dövizlerinin, milyonlarca işçinin yurtdışından dönüşü nedeniyle 2013-2016 yılları arasında %46 oranında düştüğünü belirtmek gerekirken ve bu Orta Asya GSYİH verilerinde hissedilir bir düşüşe neden olmuştur. Bu kısmen, Orta Asyalı göçmen işçilerinin başlıca

varış noktası olan Rusya'nın ekonomisindeki gerileme ile ilişkili olarak bölgede işsizliğe ve ekonomik sıkıntılara neden olmasından da kaynaklandığı ifade edilebilir. Bu durum oldukça endişe vericidir, zira Dünya Bankası raporları Rus ekonomisinin canlanması konusunda çok iyimser olmayıp, ancak 2022 yılı içerisinde ılımlı bir toparlanma öngörmektedir. Bununla birlikte, Nisan 2020'de küresel salgının başlangıcında, Dünya Bankası raporu, düşük ve orta gelirli ülkelere yapılan havalelerin küresel olarak %19,7 ve Avrupa ve Orta Asya için %27,5 oranında düşeceğini öngörmüş ve bu oran onu küresel alt bölgeler arasında en yüksek düşüş yaşanan bölge durumuna getirecekti. Küresel havalelerdeki nispeten düşük düzeydeki azalış, kısmen küresel seyahat kısıtlamaları nedeniyle resmi kanallar aracılığıyla havale yapma gerekliliğiyle bağlantılı olsa da, bazıları zengin ülkelerdeki kapsamlı hükümet desteğini, beklenmedik şekilde güçlü havale akışlarının ardındaki itici güç olarak görmektedir. Orta Asya göçmen işçilerinin birincil varış noktası olan Rusya, kayda değer bir hükümet desteği sağlamadığından, Orta Asya'ya havale akışındaki nispeten yüksek düşüşün arkasındaki neden olabilir. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Antonio Guterres'in Uluslararası Aile Havaleleri Günü vesilesiyle gönderdiği mesaja göre, önemli miktarlardaki havale akışlarının nedeni biraz daha karamsar olabilir. Çünkü Genel Sekreter, göçmenlerin ailelerinin ihtiyaçlarını ön planda tutarak, kişisel tüketim masraflarını azaltarak ve tasarruflarından kullanarak daha fazla havale yapılmış olabileceğini belirtmektedir. Bununla birlikte, 2020'nin ilk yarısındaki %25'lik düşüşe rağmen, milyonlarca Orta Asyalı işçi tarafından Rusya'dan gönderilen ve zaman zaman bazı bölge ülkelerinin GSYİH'sinin %30'unu oluşturan havaleler, Orta Asya'da COVID-19 salgınının ekonomik ve sosyal etkisinin hafifletilmesinde

hayati öneme sahip olduğunu kanıtlamıştır. Ancak bazıları, Orta Asya ekonomilerinin havale bağımlı doğasını savunmasız ve tamamen sürdürülebilir olmayan bir model olarak görmektedir. 2019 verilerine göre Tacikistan'ın GSYİH'sinin %28,6'sı, Kırgızistan'ın %28,5'i ve Özbekistan'ın %14,8'i, özellikle Rusya'dan gelen havalelere dayandığından, özellikle COVID-19 salgını sırasında kırılabilir hale gelmiştir. Ayrıca, 2019'da Tacikistan ve Kırgızistan, Nepal, Haiti ve Tonga'nın ardından GSYİH yüzdesi açısından dünyanın en çok havale bağımlı ekonomisinin dördüncü ve beşinci ülkesi olmuştur. GSYİH'in sadece %0,3'ünü oluşturan havale ile Kazakistan, Orta Asyalı işçiler için daha çok bir hedef ülkedir. Bununla birlikte, Kazakistan'a yapılan resmi havaleler 2012 ile 2019 yılları arasında 276 milyon dolardan 614 milyon dolara çıkmıştır. Örneğin Güney Kore'den gelen havaleler 2012'de 1,7 milyon dolardan 2019'da 60 kat artarak 105 milyon dolara ulaşmıştır. Aynı zamanda, küresel salgına rağmen, Kazakistan'dan yapılan para havaleleri, 2019'a kıyasla %20 oranında artarak 787,7 milyar tengeye (yaklaşık 1,89 milyar dolara) ulaşmıştır. Rusya (%27,1), Kırgızistan (%21), Özbekistan (%19,5) ve Türkiye (%17,4) ülkenin havale gerçekleştirdiği temel ülkeler olmuştur. Refahı, istihdam sağlığı ve ekonominin belirli sektörleri COVID-19 salgını ve işgücü göçü ve işçi dövizleri akışlarının kesintiye uğramasından ciddi şekilde etkilenen bölgedeki işçi dövizleri bağımlısı ülkelere gelince, iç ekonomik reformların uygulanması ve istikrarlı iş ortamının kolaylaştırılması, yabancı ülkelere olan güçlü bağımlılığın azaltılmasına yönelik hayati bir adım olarak görünmektedir. Ayrıca, işçi dövizlerine ek olarak, işçi dövizlerine olan yoğun ve kalıcı bağımlılığa genellikle fikirleri, uygulamaları ve kimlikleri değiştiren "sosyal havaleler" eşlik etmektedir. Bu da potansiyel olarak sosyo-politik uyumsuzluğa yol açabilmektedir.

Politika, Dış İlişkiler ve Güvenlik

- Taliban Afganistan'daki konumunu güçlendirmeye devam ediyor. Örgüt, Afganistan'ın Tacikistan'la olan sınırının %70'ini kontrol altına almış durumda. Taliban'ın temsilcilerinden birisi olan Zabiullah Mucahid, örgütün Tacikistan'a güvenlik ve saldırı konusunda garanti verdiğini açıklamıştır. Mucahid, mevcut sorunları müzakereler yoluyla çözmek için Afganistan hükümetiyle diyalog çağrısında da bulundu. Örgütün Katar'da Afgan hükümeti ile görüşmeler yürütmek üzere bir müzakere heyetinin olduğunu belirtti (UzReport, 08.07.2021).
- Özbekistan Cumhurbaşkanı Şevket Mirziyoyev, Kazakistan'ın Kurucu Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev'in doğum gününü kutlamak ve ikili ilişkilerin durumunu ele alması için bir telefon görüşmesi gerçekleştirdi. Mirziyoyev, Nursultan Nazarbayev'in Özbek-Kazak ilişkilerinin geliştirilmesindeki özel rolüne ve büyük katkısına değindi. Siyasiler ayrıca ticaret, sanayi, tarım, ulaştırma ve lojistik alanındaki öncelikli projeleri de görüşerek, Afganistan'daki durumun kötüleşmesi dahil olmak üzere Orta Asya bölgesel konuları değerlendirdiler (Kun.uz, 06.07.2021).
- Birleşmiş Milletler (BM) 75. Genel Kurul Başkanı Volkan Bozkır, Türkmenistan'ı ziyaret ederek, aralarında Cumhurbaşkanı Gurbanguli Berdimuhamedov'un da bulunduğu çeşitli üst düzey yetkililer ile görüşmelerde bulundu. Taraflar, iklim değişikliği, cinsiyet eşitliği, gıda güvenliği, sosyal kalkınma ve dijitalleşme dahil olmak üzere Türkmenistan ve Birleşmiş Milletler arasındaki işbirliği konularında görüş alışverişinde bulundular. Orta Asya bölgesel gündemini de değerlendiren taraflar, BM Bölgesel Önleyici Diplomasi Merkezi'nin Orta Asya için önemini teyit ettiler (Trend, 05.07.2021).
- Türkiye, Azerbaycan ve Gürcistan, 4-8 Ekim 2021 tarihlerinde Eternity-2021 askeri tatbikatlarına katılmayı planlamaktadır. Tatbikatlar, karşılıklı işbirliğini güçlendirmeyi ve üç ülkenin silahlı kuvvetleri arasında birlikte çalışabilirliği sağlamayı amaçlamaktadır. Tatbikatların, üç ülkenin topraklarından geçen uluslararası öneme sahip ortak stratejik projelerin güvenliğinin sağlanması açısından önemli olduğu değerlendirilmektedir. Bu konuda Savunma Bakanlıkları tatbikatların planlanmasına ilişkin ilk toplantıyı gerçekleştirmiştir (AzerNews, 09.07.2021).
- Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Tacik mevkidaşı Emomali Rahmon ile bir telefon görüşmesi gerçekleştirecek Tacik-Afgan sınırındaki durumu görüştü. Putin, Tacikistan'a hem ikili hem de Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü (KGAÖ) çerçevesinde gerekli desteği sağlamaya hazır olduğunu teyit etti. Buna ek olarak, liderler Rus-Tacik ilişkilerini daha da güçlendirmek için karşılıklı isteklerini dile getirdiler (Russian.rt.com, 05.07.2021).
- Ukrayna Cumhurbaşkanı Volodymyr Zelensky, Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile bir telefon görüşmesi yaptı. Liderler, iki ülke arasındaki stratejik ortaklığın yanı sıra güvenlik ve savunma alanında işbirliğini derinleştirmenin önemi üzerine görüş alışverişinde bulundular. Zelensky, Türkiye'ye, özellikle İttifak'ın Brüksel zirvesi sırasında, NATO'ya tam üyelik yolunda Ukrayna'ya verdiği güçlü destek için teşekkür etti. Liderler ayrıca, Ukrayna ile Türkiye arasındaki serbest ticaret bölgesi anlaşmasının sonuçlandırılmasına yönelik çalışmaların yoğunlaştırılması gerektiğini ifade etti (Interfax.com.ua, 08.07.2021).

Ekonomi, Finans ve Enerji

- Kazakistan'ın otomotiv endüstrisi, olumlu gelişmeler kaydetmektedir. 2021 yılının ilk beş ayında yerli otomobil satışları 28.500 adede ulaştı. 2020 yılında üretilen ve ihraç edilen otomobil sayısı sırasıyla 67.000 ve 8.000 adede ulaştı. Kazakistan otomobillerinin ana pazarları Özbekistan ve Rusya'dır. Sektörün yıllık büyüme oranı %15 ile %20 arasında değişmektedir. Sektörün yıllık kapasitesinin 100 bin otomobili geçmesi beklenmektedir (Qazaq TV, 07.07.2021).
- Özbekistan'ın inşaat sektörü önemli bir büyüme gerçekleştirdi. 2021 yılının ilk 5 ayında, ülkedeki inşaat işlerinin değeri geçen yılın aynı dönemine göre %100'den fazla artarak 3.5 milyar doları bulmuştur. Kamu kuruluşlarının ve özel sektörün toplam inşaat işlerindeki payları sırasıyla %4 ve %96'dır. Küçük ve mikro ölçekli işletmelerin 2.1 milyar dolar değerinde inşaat işlerini gerçekleştirdiği belirtilmektedir (UzReport, 10.07.2021).
- Kırgızistan Dışişleri Bakanı Ruslan Kazakbayev, Azerbaycan Başbakanı Ali Asadov ile görüştü. Taraflar, ticaret ve ekonomik işbirliğine ilişkin ortak hükümetlerarası komisyon aracılığıyla ikili işbirliğini geliştirme konusunda anlaşılar. İkili, son beş ayda %67 oranında artan ikili ticaret akışını artırmaya yönelik önlemleri ele aldı. Buna rağmen, ticaret cirosu düşük düzeyde seyrederek 3.6 milyon dolarda kalmıştır. Görüşmede, taraflar ortak yatırım fonunun kurulması konusunu da görüştüler (AzerNews, 05.07.2021).
- Rusya'nın en büyük enerji şirketlerinden biri olan Rosneft, Rusya'nın Saha Cumhuriyeti'nde büyük bir gaz kondensat sahası keşfetti. Toplam rezervlerin 40 milyar metreküp gaz ve 2 milyon ton gaz kondensatı olduğu tahmin edilmiştir. Bu rezervler Devlet Hisse Senedi Komisyonu'nun bakiyesine dahil edildi. Uzmanlar sahanın bölgesel jeolojik modelini oluşturulması, kaynak potansiyelinin değerlendirilmesi ve sahanın sismik araştırmalarını gerçekleştirdiler (TASS, 09.07.2021).
- 2021 yılının ilk beş ayında Beyaz Rusya'nın tarım ürünleri ihracatı geçen yılın aynı dönemine göre %11.3 artarak 2.5 milyar dolar oldu. Beyaz Rusya, gıda ve tarım ürünlerini 93 ülkeye tedarik etmektedir. Beyaz Rusya'nın ihracatı içerisinde Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) bölgesine yapılan ihracatın büyüme oranı %6.2 ile en düşük seviyede kalmıştır. Afrika ülkeleri, Avrupa Birliği, Asya ve Okyanusya ile Amerika ve Karayip ülkeleri pazarlarına yapılan ihracattaki büyüme ise %25 ile yaklaşık %86 arasında değişmektedir (BelTA, 08.07.2021).
- Hatay Belediye Başkanı Lütfü Savaş başkanlığındaki bir heyeti geçtiğimiz günlerde Kırgızistan'ı ziyaret ederek, ülkenin Yatırım Bakanı Albambet Shykmamatov ile bir görüşme gerçekleştirdi. Bakan Shykmamatov Kırgızistan'daki yatırım fırsatları hakkında bilgiler sundu ve ortak girişimleri kurmayı teklif etti. Türkiye'deki iş çevreleri, Avrasya Ekonomik Birliği pazarı ve Kırgızistan'da sanayi bölgelerinin oluşturulması konuları ile ilgilendiler. Taraflar, ikili işbirliği ve yatırım projelerinin uygulanması konusunda bir anlaşma imzaladılar (Kabar, 06.07.2021).

Toplum ve Kültür

- Demokratik Kongo Cumhuriyeti Ulusal Müzesi'nde "Aşk Medeniyetinin Sancakları Yunus Emre" başlıklı sergi açıldı. Söz konusu etkinlik, Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından büyük Türk düşünürü ve şairi Yunus Emre'nin 700. yıl dönümü münasebetiyle ilan edilen Yunus Emre Yılı ve Türk Dili yılı çerçevesinde düzenlenmiştir. TÜRKSOY'un Afrika kıtasındaki ilk etkinliği olan söz konusu serginin açılışı öncesinde TÜRKSOY ile Demokratik Kongo Cumhuriyeti Kültür, Sanat ve Miras Bakanlığı arasında işbirliği anlaşması imzalandı (Turkssoy.org, 05.07.2021).
- Karadağ'ın başkenti Podgorica'da Kazakistan'ın Fahri Konsolosluğu açıldı. Törene şehir yetkilileri, Karadağ Dışişleri Bakanlığı temsilcileri, diplomatlar ve medya temsilcileri katıldı. Fahri Konsolosluk, Kazak vatandaşlarının yurt dışındaki işlemlerini gerçekleştirmenin yanı sıra Kazakistan ile Karadağ arasındaki turizm, iş ve kültürel bağlarını geliştirimi teşvik etmeyi amaçlamaktadır (Forbes.kz, 08.07.2021).
- Moğolistan Ankara Büyükelçiliği, 1-11 Temmuz 2021 tarihleri arasında Ankara'da bir alışveriş merkezinde Moğol çağdaş sanatlarının sergilendiği bir etkinlik düzenledi. Söz konusu etkinlik Moğolistan'da Halk Devrimi'nin 100. yıldönümü anısına düzenlendi. 1921'de Dammidin Sukhbaatar liderliğindeki Moğol vatanseverleri ülkeyi yabancı işgalinden kurtararak ikinci kez bağımsızlığını yeniden kazanmasını sağlamıştır. Sergi daha sonra İstanbul ve Gaziantep gibi diğer büyük Türk şehirlerinde de gerçekleştirilecektir (Mongolianembassy.com.tr, 05.07.2021).
- Kore Kalkınma Ajansı ve Küresel Yeşil Büyüme Enstitüsü arasında "Aral Denizi Krizi'nin olumsuz etkilerine yönelik Karakalpakistan Cumhuriyeti için Yeşil Rehabilitasyon Yatırım Projesi"nin uygulanması için bir anlaşma imzalandı. Proje, Aral Denizi ekolojik krizinin nüfus üzerindeki olumsuz etkilerini ele almak ve en çok etkilenen illerdeki topluluklar için afete dayanıklı sürdürülebilir geçim kaynaklarını tesis etmeye yönelik önlemleri içermektedir. 1 Temmuz 2021 - 30 Haziran 2024 tarihleri arasında uygulanacak projenin 5.6 milyon dolarlık bir bütçeye sahip olacağı açıklandı (Smartwatermagazine.com, 07.07.2021).
- Afganistan'ın Badakhshan eyaletinde Taliban'ın kontrolünün giderek artması nedeniyle Afganistan'ın Badakhshan eyaletinden 1.000'den fazla mülteci, Tacik-Afgan sınırını geçerek Tacikistan'ın Gorno Badakhshan Özerk Bölgesi'ne geldi. Bu, geçiş izin verilmesi "insanlık ve iyi komşuluk" jestleri olarak kabul edilerek uluslararası kuruluşlar tarafından takdir edildi. Tacik sınır personeli, Tacikistan'a sığınan Afgan askerlerini ve sivilleri kabul etmeye devam etmektedir (ASIA-Plus, 07.07.2021).
- Azerbaycan Kültür Bakanı Anar Kerimov ile Gürcistan Kültür, Spor ve Gençlik Bakanı Tea Tsulukiani'nin görüşmesinde Azerbaycan ile Gürcistan arasındaki kültürel bağların güçlendirilmesi konuları ele alındı. Bakan Kerimov, Gürcistan ziyareti sırasında Gürcistan Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı David Zalkaliani, Gürcistan Meclis Başkanı Kakha Kuchava ve diğer üst düzey Gürcü yetkililerle de bir araya geldi. Taraflar, iki ülke arasındaki kültürel bağların güçlendirilmesinin önemini vurgulayarak karşılıklı çıkarları ilgilendiren diğer konularda görüş alışverişinde bulundular (Azernews, 08.07.2021).